

ПОЛІТИЧНА ЕМІГРАЦІЯ ЮРІЯ БОЙКА-БЛОХІНА в 60–90-х рр. ХХ ст.

У статті автор подає детальну інформацію про громадську та політичну діяльність Юрія Бойка-Блохіна в європейському світі в 60–90-х рр. ХХ ст., наводить низку заходів, проведених професором у різних містах Німеччини, та відповідну реакцію західного світу. Використовуючи епістолярну спадщину, наведено листування професора з партійними чиновниками Німеччини.

Наголошуючи на тому, що громадська та політична діяльність будь-якого наукового чи політичного діяча та його наукові доробки завжди мали значний вплив на формування державності тієї чи іншої країни, можна зробити висновок, що піднесення проблеми визволення України та поширення україністики, на що саме була спрямована діяльність Юрія Гавриловича, було досить актуальною та нелегкою справою.

Пізніше в появі сучасної України як незалежної держави та теоретичному обґрунтуванні цього процесу як логічного та закономірного цей чинник зіграв важливу роль.

Як висновок, автор наголошує на тому, що в часи, коли країна знову переосмислює історію та біографії своїх історичних діячів, бореться за правду та справедливість, дослідження життя та діяльності одного з найяскравіших представників української політичної і творчої еміграції є досить актуальною тематикою.

Ключові слова: політична діяльність; еміграція; україністика; Юрій Бойко-Блохін; європейський світ.

Юрій Бойко-Блохін – український і німецький науковець, габлітований доктор, професор Людвіг-Максимільянського університету, ректор Українського вільного університету в Мюнхені, академік, автор багатьох фундаментальних праць, у яких неодноразово порушував проблеми розбудови української державності.

Емігрувавши до Німеччини в 1944 р., майбутній професор починає активну діяльність, спрямовану на поширення україністики серед німецького населення, пік його еміграційної діяльності припадає на 60–90-ті рр. ХХ ст. Саме в цей час Юрія Гавриловича було обрано на посаду ректора Українського вільного університету в Мюнхені.

До того часу, як Юрій Гаврилович остаточно провів себе як науковець високого рівня, він брав активну участь в еміграційному житті українського населення, яке на той час

відчувало обмеженість сил перед величезним обсягом своїх політичних завдань.

Майбутній професор входив до складу Виконавчого органу УНР і мав виконувати функції керівника культури, освіти та віросповідань – поставали наукові й навчальні ініціативи, що часто не мали під собою підґрунтя, викликали попит на фінанси, який задовольнити не було змоги, а самі ініціатори вимагали задоволення своїх персональних амбіцій [6, с. 134].

10 жовтня 1949 р. відбулася зустріч Юрія Гавриловича з єпископом І. Бучком, на якій було порушено культурно-освітні справи та питання нормалізації добросусідських відносин між православною і католицькою церквами.

Великим успіхом професора була ухвала відділу про обов'язковий примірник кожного еміграційного видання книжок, опублікованих науковими інституціями.

Наукова діяльність професора Ю. Бойка-Блохіна в німецькому світі розпочинається в 60-х рр. ХХ ст., коли він потрапив на роботу в Людвіг-Максиміліянський університет [5].

Починаючи із зимового семестру 1962 р., Ю. Бойко-Блохін став професором-гостем у німецькому університеті. Він уперше запровадив україністику в Інституті славістики при Людвіг-Максиміліянському університеті (ЛМУ) і поставив її на рівень з іншими слов'янськими літературами, які на той час уже вивчалися в цьому закладі, прочитавши 864 години україністики. Його виклади давали розуміння суспільної та релігійної проблематики в українській літературі ХІХ ст. на фоні європейських духовних течій. Тематика викладів української, білоруської та російської літератур розгорталася переважно у площині порівняльного літературознавства. До уваги бралися не тільки слов'янські літератори, а й письменники західного світу. Про цю працю свідчать тисячі карток, які зберігаються в архіві професора [7, с. 47–48].

Професор також популяризував українську літературу в німецькому суспільстві через опубліковані у великих виданнях Німеччини статті про українських письменників та їхню творчість, зокрема про роман «Собор» Олеся Гончара. Крім того, із його ініціативи та наполегливої діяльності в місті Бад Емс установлено табличку про заборону покарання за використання української мови.

У 1965 р. Юрія Бойка-Блохіна було обрано на посаду ректора Українського вільного університету. Відновивши свою діяльність, університет матеріально спирався винятково на власні сили. На двох факультетах кількість викладачів доходила до 80, масовий відтік студентів на захід спричинив різке погіршення матеріального становища, тому не можна не відзначити різкий розвиток діяльності університету на чолі з професором Ю. Бойко-Блохіним. Збільшилась кількість співробітників, які почали якісно досліджувати та вивчати історію, культуру, економічне становище України та зв'язки зі сусідніми народами; публікувати об'єктивні наукові праці про

життя й діяльність українського народу; доносити до світової громадськості правдиву інформацію про Україну та український народ.

Не можна оминати діяльності Ю. Бойка-Блохіна в роботі об'єднання українських письменників «Слово» – організації екзильних українських письменників-літературознавців, критиків, митців [9, с. 67].

Сама ідея організувати українських письменників у діаспорі виникла ще в 1954 р., коли більша їх частина (починаючи з 1949 р.) переселилася до Північної та Південної Америки.

Епістолярна спадщина професора доводить, що він листувався із членами «Слова», а особливо з головою Г. Костюком, секретарем Остапом Тарнавським, професором Ю. Шелвельовим, письменниками Юрієм Стефаником, Святославом Гординським. Після смерті голови Європейської філії ОУП «Слово» І. Багряного в 1968 р. на III з'їзді «Слова» Юрія Гавриловича було обрано головою Європейської філії об'єднання, де він розгорнув діяльність разом зі своєю дружиною [7, с. 116].

Із листа професора від 15 вересня 1968 р. до О. Тарнавського дізнаємося, що Юрій Гаврилович був на Світовому конгресі українців (листопад 1967 р., Нью-Йорк): *«На превеликий жаль, не вдалося мені побачитись з Вами. Знайшлось би багато питань для обговорення як особистих, так і громадських. У Нью-Йорку мав я нагоду виступити з рамени «Слова» із доповіддю, багато говорив з нашим колегою Костюком. Він просив мене, щоб я був представником «Слова» на Європу. Не можна сказати, що це в мене викликало ентузіазм, але якщо іншого виходу немає, то нехай би й так, але я просив розглянути цю справу на Управі «Слова» й повідомити мене. Повідомлення я не одержав і тому не вважаю себе зобов'язаним щось робити. А тим часом хтось має щось робити. Взагалі чуюся цілком відірваним від усіх Вас. Звичайно, всі переобтяжені, і я також, але бодай раз на півроку мусимо ми обмінятися думками й відомостями, якщо ми справу*

Літературного Об'єднання практикуємо серйозно».

12 жовтня 1968 р. професор Юрій Гаврилович одержав листа від О. Тарнавського: *«Високоповажний і дорогий Пане Професоре! Я отримав Вашого цінного листа, але не відписував доки не порозумівся з головою Григорієм Олександровичем (Костюком. – Я. К.). Зрозуміла річ, вина за нами: ми повинні були зразу написати Вам листа про порішення 3'їзду (III з'їзд відбувся 19–20.05.1968. – Я. К.). Але у мене і в голови було стільки зайнять, що ми не виконали і цих найголовніших завдань. То тепер... пересилаємо... рішення 3'їзду. Просимо Вас дуже взяти на себе це представництво. Воно не буде зв'язане з якимось спеціальними обтяженнями, але треба, щоб наше Об'єднання мало офіційного керманіча на Європу. Якщо йдеться про списки, то в Європі є такі наші члени: крім Вас і Вашої дружини, Іван Кошелівець, Емма Андіївська, Ігор Костецький, Федір Коваль, в Німеччині (тут повинні бути ще Ростислав Єндик, Петро Кізко і Ганна Горбач), у Франції є Олекса Грищенко (має титул почесного члена), Володимир Янів, і Марта Калиговська, Дарія Сіняк (офіційно ще не прийнята), може б, запросити Емануїла Райса; в Англії є професор Віктор Свобода, Віталій Бендер, Галя Мазуренко, живе там доктор Нарциз Лукіянович, син письменника Дениса, але ми з ним не мали ніякого зв'язку. Можливо, що в Європі є ще більше літераторів, тоді можна би їх оформити в Європейське відділення нашого «Слова». Наприклад, літератором є Олег Штуль (редактор газети «Українське Слово» в Парижі, член ОУН. – Я. К.) і добре було б, якби він був членом «Слова». Наш Збірник уже вийшов (третьій збірник «Слово», присвячений 50-літтю української літератури на еміграції). Григорій Олексійович вже вислав для Вас число, я був в липні проїздом в Мюнхені, хотів відвідати деяких осіб, а перш за все порозмовляти з Вами, не було можливим» [9, с. 47–49].*

У цей час Юрій Бойко-Блохін стає головою Європейської філії «Слова». 28–29 лис-

топада 1970 р. відбувся IV з'їзд українських письменників у Нью-Йорку, де Юрія Бойко-Блохіна було обрано до складу Президії. На III з'їзді розглядалося питання про посилення нової хвилі переслідувань, арештів українських письменників. Уже в 1966 р. на 34-му Інтернаціональному конгресі група українських письменників висунула протести проти арешту Івана Дзюби та Івана Світличного. Представники «Слова» взяли теж участь у з'їзді Міжнародної амнесії у Вашингтоні, де виступили на захист цих українських письменників [8, с. 67].

Пізніше, у 1972 р., Юрій Бойко-Блохін увійшов до складу Християнсько-соціальної унії (CSU) – керівної партії Баварії. Він познайомився з лідером партії – міністром-президентом Баварського уряду Ф. Штраусом. У листуванні вони торкалися проблем партійного життя в Баварії, української культури в еміграції та в Німеччині.

Виникла можливість порушити проблему вивчення культури та духовності народів, що входили до складу Радянського Союзу, але не були росіянами. Для цього Юрій Гаврилович розробив докладну наукову мотивацію і подав німецькою мовою керівникам кафедр для обговорення. Основні тези платформи були такі: «Населення СРСР (на 1967 р.) складається з різних народів і націй. Росіяни становлять 122 мільйони населення, інші – 112 мільйонів. Ряд націй мають давні культури, свій історичний розвиток, що нічого спільного не має з російським, належать до різних релігій. У Німеччині студії з русистики, з відомих причин, здобули широку популярність. Натомість вивчення інших народів СРСР майже повністю відсутнє. Хоча наше суспільство вже кілька десятиліть відмовилось від колонізаторських цілей, воно тримається, здебільшого цілком несвідомо, залишків колонізаторських поглядів. Виходячи з цього, я пропоную створити при Людвіг-Максиміліанському Університеті Інститут для вивчення неросійських народів СРСР» [5, с. 367].

З огляду на складність проблематики, цей Інститут повинен був мати кілька відділів:

слов'янський (українці, білоруси), тюркський (туркмени, киргизи, татари), балтійських народів (естонці, латиші, литовці), фіно-угорських народів (мордовці, зиряни, удмурти та ін.), кавказьких народів (народи північного й середнього Кавказу), а також окремо – вірменів, таджиків, молдаван і євреїв. Інститут мав би досліджувати ті сторони культур зазначених народів, які мають значення для загального розвитку цивілізації та культури, зосереджуючись на культурних явищах ХІХ–ХХ ст.» (Архівні матеріали, 1972 р.). Юрій Гаврилович висловив свою ініціативу з огляду на те, що він десятки років працював над проблемами неросійських народів. Пропозиції його знайшли позитивні відгуки в 16 професорів. Так, професор Кретценбахер писав: «Щодо потреб зазначених дослідів із духовного життя в межах наукової роботи університету в Мюнхені немає ніякого сумніву». Професор Шаурманн зазначав: «Дослідницька галузь має велике значення і, власне кажучи, дивним є, що вона так пізно підноситься». Однак знайшлися професори, які заперечували вищесказане, бо боялися дратувати Кремль. Вони стверджували, що все це складно й потребує значних матеріальних витрат. За дорученням ректора університету декан скликав засідання комісії з прихильників і противників ініціативи професора Ю. Бойка-Блохіна. Незважаючи на те, що Міністр культури і освіти Баварії доктор Маєр виявив певну схильність до пропозиції професора, її підтримав і Баварський сенат, але більшість професорів була проти, тому довелося залишити цю справу [8, с. 77].

З 1970 р. Юрій Гаврилович входив до Об'єднання пан'європейського союзу, яке займалося політичними питаннями країн Середньої і Східної Європи. На засіданні цього Об'єднання в Німеччині професор порушував проблеми визволення України, його уважно слухали, але політичні ухвали його пропозицій не вводили. Це була загальноєвропейська настанова – не помічати Україну.

Протягом 80-х рр. ХХ ст. професорові Ю. Бойкові-Блохіну вдалось організувати в

німецькому світі три міжнародних симпозиуми з українського літературознавства. Тема одного з них – «Гете й українська література». Його було проведено 12 січня 1981 р. в Німфенбургському замку в Мюнхені. Хоча це симпозиум УВАН, однак у його роботі взяли участь німецькі вчені. Організаторами були: М. Лобковець, Г. Раупах і Ю. Бойко-Блохін, доповідачами – професори Г. Мотекат, І. Качуровський, Д. Борхмесер, Ю. Бойко-Блохін. Симпозиум показав, що українська література в ідейному і формальному розумінні перейняла багато чого з творчості Гете.

Наступний симпозиум було проведено Людвіг-Максиміліянським університетом 11–12 січня 1983 р. в Мюнхені за участю «Світового об'єднання «Слово» і Дому зустрічей чужинців Східної Європи в Німфенбургському замку на тему: «Український романтизм і неоромантизм на тлі європейської літератури». Німецькі професори могли довідатися з доповідей українських учених багато цікавих фактів, бо українська література була майже невідома в німецьких наукових колах. Симпозиум відкрив очі німецьким ученим на важливість української романтики в контексті західноєвропейського романтизму [6, с. 312–313].

Наукова робота професора Ю. Бойка-Блохіна в 1990–1991 рр. різко згасає, причиною цього була хвороба його дружини.

Еміграційна діяльність професора, академіка Юрія Гавриловича Бойка-Блохіна є значною та багатогранною. Громадсько-політичні та наукові праці професора в період його роботи в Людвіг-Максиміліянському університеті мали плідний характер і були спрямовані на детальне опанування студентами інформації про західноєвропейських та слов'янських письменників, а також про взаємовпливи однієї літератури на іншу.

Вступивши до Християнської унії, професор і надалі спрямовував усі свої діяння на благо батьківщини. Неодноразово організовуючи симпозиуми на теми української літератури, не переставав розповсюджувати україністику серед іноземців, популяризуючи тим самим рідну країну та її представників.

Юрій Гаврилович Бойко-Блохін однозначно є найяскравішим представником української творчої еміграції, який присвятив усе своє життя батьківщині, яка завжди була

такою близькою і водночас далекою, і тільки здобувши незалежність, змогла подякувати професорові за його багаторічну працю.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Нитченко Д. Творчість видатного літературознавця, професора, доктора Ю. Бойка / Дмитро Нитченко // Визвольний Шлях. – 1983. – Кн. 10. – С. 1254–1263.
2. Рева Л. Г. Вчений з життєписом політика / Л. Г. Рева // Українське слово. – 1994. – № 7. – С. 5.
3. Скорина Л. Юрій Бойко-Блохін / Лариса Скорина // Література та літературознавство української діаспори. – 2005. – С. 339–341.
4. Тетерина-Блохін Д. Вибрані твори в шести томах. – Том IV : Філософія, історія, літературознавство / Дарина Тетерина-Блохін. – Мюнхен ; Київ : Поліграфічний центр «Фоліант», 2004. – 420 с.
5. Тетерина-Блохін Д. Діяльність Юрія Бойка-Блохіна на тлі подій в ОУН (1969–1993 рр.): до 70-ліття діяльності ОУН та 90-ліття Ю. Бойка-Блохіна / Дарина Тетерина-Блохін. – Мюнхен ; Київ : Наукова думка, 1999. – Т. 3. – 251 с.
6. Тетерина-Блохін Д. Діяльність Юрія Бойка-Блохіна в німецькому світі (До 100-річчя від Дня народження професора) / Дарина Тетерина-Блохін. – Переяслав-Хмельницький : Наука, 2009. – 400 с.
7. Тетерина-Блохін Д. Короткі штрихи історії ОУН та політичної діяльності Юрія Бойка-Блохіна (до 70-річчя ОУН та 90-річчя з дня народження Ю. Бойка-Блохіна) / Дарина Тетерина-Блохін. – Мюнхен ; Київ : Наукова думка, 1999. – Том II. – 280 с.
8. Тетерина-Блохін Д. Об'єднання українських письменників «Слово» на еміграції в Європі / Дарина Тетерина-Блохін. – Київ ; Мюнхен : СКД, 2005. – 178 с.
9. Тетерина-Блохін Д. Епістолярна спадщина Юрія Бойка-Блохіна. – Том 2 / Дарина Тетерина-Блохін. – Мюнхен ; Тернопіль : Видавничий центр «Вектор», 2014. – 500 с.
10. Українська діаспора: літературні постаті, твори, бібліографічні відомості / [за ред. В. А. Просалової]. – Донецьк : Східний видавничий дім, 2012. – 516 с.
11. Шитюк М. М. Бойко-Блохін Юрій Гаврилович / Микола Миколайович Шитюк, Євген Григорович Горбуров, Кирило Євгенович Горбуров // Слава і гордість Миколаївщини. 75-річчю утворення Миколаївської області присвячується. – Миколаїв : Видавець П. М. Шамрай, 2012. – С. 46–53.

Я. И. Карпюк, Черноморский государственный университет имени Петра Могилы, г. Николаев, Украина
ПОЛИТИЧЕСКАЯ ЭМИГРАЦИЯ ЮРИЯ БОЙКО-БЛОХИНА В 60–90 гг. XX в.

В данной статье автор приводит подробную информацию о общественной и политической деятельности Юрия Бойко-Блохина в европейском мире в 60–90-х гг. XX в., ряд мероприятий, проведенных профессором в разных городах Германии, и ответную реакцию западного мира.

Подчеркивая, что общественная и политическая деятельность любого научного или политического деятеля и его научные труды всегда имели значительное влияние на формирование государственности той или иной страны, можно сказать, что подъем проблемы освобождения Украины и распространение украинистики, на что именно была направлена деятельность Юрия Гавриловича, был весьма актуальным и нелегким делом.

Позже в появлении современной Украины, как независимого государства и теоретическом обосновании этого процесса как логического и закономерного этот фактор сыграл важную роль.

Как вывод, автор отмечает, что во времена, когда страна вновь переосмысливает историю и биографии своих исторических деятелей, борется за правду и справедливость, исследования жизни и деятельности одного из самых ярких представителей украинской политической и творческой эмиграции является весьма актуальной темой.

Ключевые слова: политическая деятельность; эмиграция; украинистика; Юрий Бойко-Блохин; европейский мир.

Ya. I. Karpyuk, Petro Mohyla Black Sea State University, Nikolaev, Ukraine
POLITICAL EMIGRATION YURIY BOYKO-BLOKHIN IN THE 60–90 years XX century

In this article the author gives detailed information on the civic and political activities of Yuri Boiko-Blokhin in the European world in the 80-90-m years XX century, cites a number of activities carried out by Professor in different cities of Germany and the response of the Western world. Emphasizing that the public and political activities of any scientific

or political figure and its research portfolio has always had a significant influence on the state of the country, the rise of the problem of Ukraine's liberation and distribution of Ukrainian, in that it was directed activity Yuri Gavrilovic, was very topical and difficult.

Later, in the emergence of modern Ukraine as an independent state and theoretical study of this process as logical and regular, this factor played an important role.

In conclusion, the author stresses that at a time when the country again reinvents its history and biographies of historical figures, fighting for truth and justice, study the life and work of one of the brightest representatives of Ukrainian political emigration and creative is very relevant topic. *Key words: political activity, Ukrainistics, Boyko-Blokhin, European world.*

Keywords: politics; immigration; Ukrainistics; Boyko-Blokhin; European world.

© Карпюк Я. І., 2015

Дата надходження статті до редколегії 01.09.2015

Рецензенти: д-р іст. наук, професор **Котляр Ю. В.**;
д-р іст. наук, професор **Сінкевич Є. Г.**